

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชาติพันธุ์ (ethnicity หรือ ethnos) คือ การที่มนุษย์มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์นั้น ๆ และในขณะเดียวกันก็สามารถเฝ้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

“ไทลื้อ” เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีถิ่นฐานเดิมในสิบสองปันนาแต่หลังจากนั้นก็ได้อพยพเคลื่อนย้ายออกจากสิบสองปันนาไปยังที่ต่าง ๆ มากกว่า 300 ปีแล้ว ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีชาวไทลื้อตั้งรกรากกระจายอยู่ในเมืองและจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมถึงลาว และพม่าด้วย แต่ก็ยังคงผูกพันกันทางสายเลือด ทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะอยู่ที่ใด

ย้อนไปเมื่อตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 24 เมืองเชียงใหม่และเมืองน่านได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองและการทหารในสิบสองปันนา และเชียงตุง จึงมีการกวาดต้อนและชักจูงให้ชุมชนไทลื้อในเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะในเขตฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ให้เข้ามาตั้งรกรากในเขตแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองน่านในสมัยนั้น ซึ่งครอบคลุมเข้าไปถึงแขวงหลวงน้ำทาอุดมชัย และไชยบุรี ในประเทศลาวปัจจุบัน จึงสันนิษฐานว่าบริเวณที่ราบลุ่มปากแม่น้ำแวงไหลลงสู่แม่น้ำลาว เป็นบริเวณแรกที่ชาวไทลื้อกลุ่มเมืองพง เมืองหย่วน เมืองมางอพยพจากอำเภอเชียงม่วนมาตั้งรกรากอยู่เมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้วและในเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นก็มีการขยายชุมชนลงมาตามที่ราบลุ่มของแม่น้ำแวง แม่น้ำลาว และแม่น้ำยวน ปัจจุบันหมู่บ้านชาวไทลื้อในอำเภอเชียงคำมีประมาณ 26 หมู่บ้าน (อิสรา ญาณตาล, 2539)

เมื่อกล่าวถึงเชื้อสายบรรพบุรุษของไทลื้อ เฉพาะในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่น่าจะมีเชื้อสายมาจากกลุ่มเมืองพง เมืองมาง เมืองหย่วน เมืองบาน เมืองแพด และเมืองลำ ในสิบสองปันนา โดยดูได้จากชื่อหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน ซึ่งตั้งขึ้นตามชื่อเมืองเดิมในสิบสองปันนา และ

นอกจากนั้นยังมีประเพณีในการนับถือเทวดาหมู่บ้าน หรือเทวดาเมืองที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ด้วย กล่าวคือแต่ละหมู่บ้านก็จะมี การสืบเชื้อสายผีบรรพบุรุษของตนเองด้วย เฉพาะในอำเภอ เชียงคำปัจจุบัน เท่าที่สำรวจพบว่ามี 4 หมู่บ้าน ที่มีเชื้อสายบรรพบุรุษจากเมืองลำคือ

- บ้านน้ำแวน หมู่ 1 ตำบลน้ำแวน
- บ้านแวน หมู่ 2 ตำบลน้ำแวน
- บ้านแวนพัฒนา หมู่ 5 ตำบลเชียงบาน
- บ้านลำ หมู่ 4 ตำบลเวียง

แต่ทั้งนี้ก็ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับระยะเวลาที่ชัดเจนในการตั้งถิ่นฐานของไทลื้อ ทั้ง 4 หมู่บ้านดังกล่าว แต่จากหลักฐานการบันทึกของบรรพบุรุษก็พอประมวลจากข้อมูลได้ว่าการเคลื่อนย้ายของกลุ่มไทลื้อ จากเมืองบัวซึ่งเป็นกลุ่มที่นับถือเจ้าหลวงเมืองลำ มาตั้งถิ่นฐานใน อำเภอเชียงคำ โดยเลือกเอาบริเวณที่ห้วยแม่ตำไหลดบรรจบกันกับแม่น้ำแวน (ปัจจุบันคือบ้านแวน หมู่ที่ 1) หลังจากนั้นก็มีการขยายชุมชนออกไปตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของห้วยแม่ตำ (ปัจจุบันคือ หมู่บ้านแวน หมู่ที่ 2) และการขยายตัวครั้งสุดท้ายเมื่อประมาณ พ.ศ. 2460 ไปตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำแวน ซึ่งปัจจุบันคือ บ้านแวนพัฒนา หมู่ 5 ตำบลเชียงบาน บ้านแวนทั้ง 3 หมู่บ้าน ยังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มไทลื้อในอำเภอท่าวังผา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์เครือญาติระหว่างบ้านแวนพัฒนา หมู่ 5 กับบ้านหนองบัว ดูจะแน่นแฟ้น เพราะใน พ.ศ. 2495 มีครอบครัวไทลื้อจากบ้านหนองบัวมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านแวนพัฒนาโดยตรงประมาณ 20 ครอบครัว

ในปัจจุบันแม้ว่าชาวไทลื้อในอำเภอเชียงคำ ได้เปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรมกลมกลืนไปกับคนเมืองมากขึ้น แต่อัตลักษณ์ของชาวไทลื้อก็ยังคงแทรกอยู่ในพื้นที่ของการใช้ชีวิตประจำวัน อันได้แก่ “ภาษาลื้อ” ซึ่งมีความใกล้เคียงกับภาษาผู้ไท ไทยวน และไทลาว “การแต่งกาย” ของชาวลื้อ ผู้หญิงสวมเสื้อปิด นุ่งผ้าขึ้นลายขวาง มี นิยมโพกศีรษะด้วยผ้า สีขาว หรือชมพู ส่วนผู้ชายมีทั้งการนุ่งผ้าต่อยผืนเดียว และชุดเต็มยศ คือ สวมเตี่ยวสะดอสีดำ หรือสีคราม นิยมโพกศีรษะด้วยผ้าขาว “ที่อยู่อาศัย” ของชาวไทลื้อจะคล้ายคลึงกับเรือนของไทยวน คือ เป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูง หลังคาบ้านทรงปั้นหย่าหรือหน้าจั่ว มีทั้งมุงด้วยตับคา แบนเกล็ด (กระเบื้องไม้) และดินขอ (กระเบื้องดินเผา) อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทลื้อ แม้สภาพชุมชนหรือสังคมเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกาลเวลา แต่คนไทลื้อก็ยังเป็นกลุ่มที่ยึดมั่นในเรื่องของชาติพันธุ์อย่างเหนียวแน่น สิ่งใดที่บรรพบุรุษสร้างมา หรือสืบทอดไว้ให้ ลูกหลานไทลื้อในปัจจุบันก็ยังสืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้เกิดจากความผูกพันด้านสายเลือดของชาติพันธุ์และทางวัฒนธรรม อันเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างทั้งด้านเอกลักษณ์และประกอบสร้างอัตลักษณ์ของคนไทลื้อให้ยั่งยืนยาวนาน (ทรงศักดิ์ ปรากฏวิวัฒนากุล, 2529)

ภาพที่ 1.2

บ้าน (เฮิน) ไทลื้อในอดีตที่ยังคงหลงเหลืออยู่

ศาสนาดั้งเดิมของชาวไทลื้อ คือการนับถือผี แต่ต่อมาก็ได้รับเอาพุทธศาสนาเข้ามา นับถือด้วย แต่ยังคงความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ ชาวไทลื้อมีพิธีกรรมที่สำคัญ คือ “พิธีเข้ากรรม” ซึ่งเป็นพิธีการไหว้ผีและเลี้ยงผีกระทำกันปีละครั้งบางแห่งอาจทำ 3 ปีครั้งหนึ่ง พิธีเข้ากรรม มี 2 ระดับคือ “พิธีเข้ากรรมเมือง” คือ การเลี้ยงผีเจ้าเมืองและ “พิธีเข้ากรรมบ้าน” คือ การเลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน ในพิธีเข้ากรรมจะมีการฆ่าวัวควายหรือเปิด ไก่ สักเวยผีแต่อาจมีรายละเอียดต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2529)

ผีที่ชาวไทลื้อนับถือมี 3 จำพวก ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน และพระ (ผี) เลื้อเมือง เพราะชาวไทลื้อ เชื่อว่าเหตุการณ์ภายในอาคารบ้านเรือนเป็นหน้าที่ของผีบ้านผีเรือนที่ต้องดูแลคุ้มครอง ส่วนการนับถือผีบรรพบุรุษอย่างมั่นคงจะช่วยให้เกิดสวัสดิมงคล อยู่ดีมีสุข ทำมาค้าขึ้น สำหรับพระ (ผี) เลื้อเมือง จะคอยรักษาเหตุการณ์บ้านเมืองให้อยู่ในความสงบโดยปราศจากเหตุร้ายต่าง ๆ

สมัยก่อนชาวไทลื้อไม่นิยมนำพระพุทธรูปไว้สักการบูชาในบ้านโดยให้เหตุผลว่า พระพุทธรูปเป็นของสูงที่ทรงความศักดิ์สิทธิ์ควรจะไปประดิษฐานในโบสถ์หรือวิหารไม่เหมาะสมที่จะนำมาเก็บรักษาในบ้านเหมือนเป็นการลบหลู่ดูหมิ่น ชาวไทลื้อถือคติว่าในโลกนี้ไม่มีใครช่วยเขาได้นอกจาก ดวงวิญญาณของผีปู่ย่า ตายายของเขาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ทุกบ้านจึงมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษที่จัดไว้ในห้องเป็นพิเศษ

ส่วนการนับถือ ผีบ้านผีเรือน และพระ (ผี) เลื้อเมือง ชาวไทลื้อจะมีความเชื่อมั่นอย่างจริงจังเวลาเคราะห์หามยามร้ายอะไรขึ้นมาก็มักกล่าวหาว่าผีบ้านทำเอาบ้างพระ(ผี)เลื้อเมืองลงโทษเอาบ้าง สุดท้ายจะยกเหตุผลมาอ้าง เช่น หากออกไปนอกบ้านกลับมามีอาการผิดปกติหนาวจับไข้ขึ้นก็หาว่า ผีตายโหงทำเอาโทษบ้างพระ (ผี) เลื้อเมือง ทำอันตรายเอาบ้างแม้แพทย์แผนปัจจุบันรักษาไม่หาย ยังมีอาการแบบสามวันดีสี่วันไข้เจ้าของบ้านจะทำพิธี “สะเดาะเคราะห์” หรือที่เรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า “กรรมเฮือน”

แม้ว่าการอพยพย้ายถิ่นฐานจากต้นกำเนิดในสิบสองปันนา มายังพื้นที่ในจังหวัดต่างๆของประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วนั้น แต่ทว่าชาวไทลื้อยังคงมีการสืบทอดอัตลักษณ์ของตนเองไว้อย่างเคร่งครัด อันส่งผลให้วัฒนธรรมของชาวไทลื้อโดยส่วนรวม ยังคงมีลักษณะเหมือนกัน และสิ่งสำคัญที่แฝงอยู่เบื้องหลังของอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อนั้นก็คือ “ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์” ที่มีการส่งสม ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จนเป็นกรอบของสังคมที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยความเชื่อในเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ จะถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การละเล่น เลื้อผ้า ลือพื้นบ้านต่าง ๆ ฯลฯ และที่สำคัญคือ พิธีกรรม

“พิธีกรรม” ถือเป็นสื่อที่มีเกี่ยวโยงถึง “ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์” เป็นอย่างมาก เพราะพิธีกรรมของชาวไทลื้อนั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อมาตั้งแต่อดีต นอกจากนั้น พิธีกรรม ยังเป็นช่องทางการสื่อสารที่ชาวไทลื้อใช้เป็น “พื้นที่” ในการแสดงออกถึง อุดมลักษณ์ความเป็นตัวตนของความเป็น “ไทลื้อ”

พิธีสามปีสี่รวงข้าว

“พิธีสามปีสี่รวงข้าว” หรือ “กรรมบ้าน กรรมเมือง” ถือเป็นพิธีที่มีความยิ่งใหญ่ และมีความสำคัญต่อชุมชนไทลื้อมาก โดยมีการสืบทอดพิธีกรรมนี้มาตั้งแต่ตอนที่อยู่เมืองสิบสองปันนา จนกระทั่งมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทย ชาวไทลื้อก็ยังคงสืบทอด พิธีสามปีสี่รวงข้าวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

หากพิจารณาจากบริบทชุมชนและองค์ประกอบร่วมในพิธีสามปีสี่รวงข้าว นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน พบว่าบรรพบุรุษของชาวไทลื้อนั้นประกอบพิธีกรรมสามปีสี่รวงข้าวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ต้องการบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าหลวงเมืองดำ ซึ่งเป็น เจ้าเมืองที่ปกครองเมืองดำในดินแดนสิบสองปันนา และเป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถ ทั้งยังเป็นแม่ทัพนายกองของชาวไทลื้อเมืองดำทั้งหมด ที่สละชีพเพื่อรักษาแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานชาวไทลื้อได้อยู่อาศัยกันสืบมา นอกจากนี้แล้วพิธีสามปีสี่รวงข้าวยังแฝงไปด้วยความเชื่อ/ความศรัทธาเกี่ยวกับผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทลื้อมีการนับถือกันมาอย่างยาวนาน ทั้งยังเป็นโอกาสอันดีในการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เป็นพื้นที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของความเป็นไทลื้อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน และที่สำคัญเป็นพิธีกรรมที่สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย

ในอดีตการประกอบ “พิธีสามปีสี่รวงข้าว” หรือคนในสมัยนั้นจะเรียกกันว่า “พิธีเข้ากรรมเมือง” ได้กำหนดวันทำพิธีบวงสรวงนานถึง 96 วัน โดยมีเทวดา 32 องค์ ๆ ทำการบูชาองค์ละ 3 วัน แต่ต่อมาได้มีการลดวัน/เวลาการประกอบพิธีกรรมเหลือเพียง 3 วัน และกระทำกัน 3 ปีหนึ่งครั้งซึ่งจะทำในช่วงฤดูฝน ประมาณเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม สำหรับเหตุผลที่ปรับเปลี่ยนมาเหลือเพียง 3 วัน ก็เพื่อปรับให้มีความสะดวกและเหมาะสมกับสภาพชุมชนที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการประกอบพิธีกรรมที่ใช้ระยะเวลาต่างๆอาจจะทำให้สมาชิกในชุมชนไม่สะดวกในการประกอบพิธีเนื่องจากต้องออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น พอในยุคต่อมาเมื่อชาวไทลื้อบ้านหนองบัว อ.ท่าวังผา จ.น่าน ได้มีการสืบทอดพิธีสามปีสี่รวงข้าวมาปฏิบัติก็ได้มีการปรับเปลี่ยนวันประกอบพิธีกรรมมาเป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ประมาณเดือนธันวาคม-มกราคม แต่ยังคงมีการกำหนดวัน

ประกอบพิธีกรรมเป็น 3 วัน และกระทำกัน 3 ปีเหมือนเดิม โดยพิธีสามปีสี่รวงข้าวที่หมู่บ้านหนองบัวได้ปฏิบัติกันนั้น วันที่สำคัญที่สุดของการบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำจะเป็นวันที่สองของงานพิธีซึ่งจะมีผู้เข้าร่วมพิธีกรรมมากมาย แต่มาในยุคปัจจุบันนี้ชาวไทลื้อ บ้านลำ อ.เชียงคำ จ.พะเยา ได้มีการสืบทอดพิธีสามปีสี่รวงข้าวมาปฏิบัติเองก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัดพิธีกรรมนี้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมมากขึ้น โดยลดวันการประกอบพิธีเหลือเพียง 1 วัน แต่ยังคงกระทำกัน 3 ปีหนึ่งครั้งเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมกับสภาพชุมชนที่เปลี่ยนไป สมาชิกในชุมชนออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น และเพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกรรมด้วย

การตั้งชื่อพิธีกรรมนี้ว่า “สามปีสี่รวงข้าว” นั้นเนื่องมาจากคนสมัยโบราณได้กำหนดวัน/เวลาที่จะประกอบพิธีกรรม 3 ปีครั้ง โดยหากนับปีปฏิทินจะเป็นเวลาสามปี แต่หากนับฤดูกาลทำนาจะเป็นเวลาการทำนาถึงสี่ครั้ง ส่วนคำว่า “สี่รวงข้าว” พอจะสันนิษฐานได้ว่ามาจากการที่ต้องผ่านฤดูกาลทำนาและมีการเก็บเกี่ยวถึง 4 ครั้งจึงจะประกอบพิธีนี้ การตั้งชื่อพิธีกรรมของชาวไทลื้อดังกล่าวนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ซึ่งยึดถืออาชีพการทำนาเป็นหลัก จากเดิมที่ชาวไทลื้อมักจะประกอบพิธีในฤดูฝนหรือฤดูกาลทำนาก็เพื่อเป็นการขอฝนขอความสำเร็จในการเพาะปลูกให้เจริญงอกงาม แต่ต่อมาก็ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นช่วงหลังจากเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยว เพื่อให้สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านสามารถเข้าร่วมพิธีกันได้อย่างพร้อมเพรียงและจะได้เป็นการพักผ่อน ได้ทำการละเล่นรื่นเริง หลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการเก็บเกี่ยวมาหลายเดือน

ในการประกอบพิธีสามปีสี่รวงข้าว นั้น ชาวไทลื้อที่จะเข้าร่วมทุกคนจะต้องแต่งกายในชุดไทลื้อ ช่วยกันเตรียมข้าวของเช่น ไห้ว เทวดาแต่ละองค์ที่ตนเองนับถือตามแกมผี เมื่อถึงเวลาอันเป็นมงคล “พ่ออาจารย์” หรือ “หมอมือเมือง” ก็จะเป็นผู้เริ่มพิธีบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำ ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่มีความศักดิ์สิทธิ์มากที่จะต้องเข้าร่วม จากนั้นก็จะมีการฆ่าสัตว์เพื่อเซ่นไหว้เจ้าหลวงเมืองลำ โดยในอดีตจะใช้สัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย เป็นต้น และสัตว์เล็ก เช่น ไก่ จากนั้นก็จะนำสัตว์ที่ฆ่าแล้วมาประกอบอาหาร เพื่อรับประทานร่วมกันในหมู่บ้าน

เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนของพิธีการแล้ว ก็จะเป็นการละเล่น รื่นเริงต่าง ๆ อาทิ การเล่นสะบ้า การเล่นมะขี้แข้ง การขับลื้อ รวมถึงการเล่นการพนัน อย่างเช่น การเล่นชนไก่ การเล่นไพ่ การเล่นไฮโล ฯลฯ โดยงานรื่นเริงนี้จะมีตลอดทั้งวัน ทั้งนี้บริเวณในหมู่บ้านจะมีการปัก “ตาแหลว” (เครื่องสานทำด้วยเส้นตอกขัดไขว้กัน ให้ส่วนกลางมีลักษณะเป็นตาหกเหลี่ยม) กั้นทางเข้า-ออกหมู่บ้านเพื่อไม่ให้คนในออก คนนอกเข้า แต่สำหรับคนที่ไม่ใช่คนไทลื้อที่นับถือผีเดียวกัน หาก

ต้องการเข้ามาร่วมในพิธีกรรมนี้ต้องเสียค่าปรับเป็นเงิน หรือจะจ่ายเป็นเหล่าหรือไก่ก็แล้วแต่ตามที่ตกลงกันได้

ภาพที่ 1.3

ตาเหล้ว

เนื่องจากพิธีสามปีสี่รวงข้าว เป็นพิธีที่มีการสืบทอดมายาวนาน ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เจริญมากขึ้น และต้องเผชิญกับแรงปะทะจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้พิธีกรรมนี้เกิดการเปลี่ยนแปลง คงปฏิเสธได้ยากว่าการสืบทอดและการคงอยู่ของพิธีสามปีสี่รวงข้าวที่มีอยู่ในปัจจุบัน องค์ประกอบของพิธีกรรมบางอย่างอาจจะเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารที่ทำให้เกิดการสืบทอดพิธีสามปีสี่รวงข้าวและการทำบทบาทหน้าที่ของพิธีสามปีสี่รวงข้าวที่มีต่อปัจเจกชน และต่อชุมชนนั้น มีอะไรบ้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและสืบทอดสื่อพิธีกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่แบบสมบูรณ์ต่อไป

สภาพการณ์ของพิธีสามปีสี่รวงข้าวในปัจจุบัน

“พิธีสามปีสี่รวงข้าว” เป็นพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่ของชาวไทยลื้อที่มีมายาวนาน ด้วยลักษณะเด่นคือ มีการกำหนดระยะเวลาที่จะประกอบพิธีกรรม 3 ปี จึงจะจัดครั้งหนึ่ง ด้วยวิถีชีวิตที่

ผูกพันกับความเชื่อในเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงก่อให้เกิดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย อาทิ การทำขวัญควาย การทำขวัญข้าว การตานก้วยสลาก การสงเคราะห์บ้าน ฯลฯ แต่ทั้งนี้ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมานับวันก็แทบจะเลือนหายไปจากท้องถิ่น และบางอย่างก็สาบสูญไปแล้วตามกาลเวลา แม้ว่าบางพิธีกรรมมีการปฏิบัติกันอยู่ทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างทั้งภายในและภายนอกที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงส่งผลต่อการหายไปของพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่มากมายแต่สำหรับพิธีสามปีสี่รวงข้าว ของชาวไทลื้อ บ้านลำ อำเภอยะลา เชียงคำนั้น กลับยังคงมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ชาวไทลื้อบ้านลำ ยังคงมีการกำหนดวันการประกอบพิธีสามปีสี่รวงข้าวทุก ๆ 3 ปี มีการจัดกิจกรรมที่ยิ่งใหญ่โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิกทุกคนในหมู่บ้านเป็นอย่างดี แต่จากการวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของพิธีสามปีสี่รวงข้าวตามหลักเกณฑ์การวิเคราะห์คุณลักษณะของพิธีกรรม รวมถึงการศึกษาวิจัยจากเอกสารและลงพื้นที่สังเกตการณ์ในการจัดพิธีกรรมจริง พบว่าการคงอยู่ของพิธีสามปีสี่รวงข้าว นั้นจัดอยู่ในประเภทของ “พิธีกรรมที่อยู่ในสภาพข้างนอกเข้มแข็ง แต่ข้างในกลวง” (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2549) สาเหตุเนื่องจากว่า ยังคงเหลือแต่รูปแบบเนื้อหาแต่คุณค่าหายไป

เนื่องจากปัจจุบันนี้ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในพิธีสามปีสี่รวงข้าว นั้นจะเป็นเฉพาะกลุ่มคนวงในที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมอย่างใกล้ชิดเท่านั้น ซึ่งได้แก่ พ่ออาจารย์ ผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น ส่วนคนสมัยใหม่แม้จะรู้จักและเข้าร่วมพิธีกรรมนี้ แต่ก็ยังคงขาดความรู้ที่แท้จริงของพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมฯ จึงเปรียบเสมือนแค่ทำตาม ๆ กันมาตามที่บรรพบุรุษได้เคยสร้างไว้ให้คนในชุมชน แต่ขาดความเข้าใจ นอกจากนี้ชุมชนเองก็ยังคงขาดการให้ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมฯ ที่ถูกต้องแก่คนในชุมชนอย่างถูกวิธีและครบถ้วน พิธีสามปีสี่รวงข้าวในปัจจุบันที่ยังคงอยู่นี้ จึงเป็นเพียงชื่อพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่ของคนไทลื้อ แต่ทว่าเนื้อหาภายในกลับเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนเดิม และที่สำคัญคนในชุมชนขาดความเข้าใจ และตระหนักถึงเนื้อแท้ของพิธีกรรมนี้

นอกจากนี้ บทบาทของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเริ่มน้อยลง และส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่จะเป็นคนดูแลด้านพิธีการ แต่กลุ่มคนสมัยใหม่นั้นมีบทบาทหน้าที่ดูแลเฉพาะงานด้านอื่น ๆ โดยที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับงานด้านพิธีการ แต่จะให้ความสำคัญไปกับการละเล่น การจัดงานรื่นเริง เน้นความบันเทิงมากกว่า ส่งผลให้ภาระหน้าที่ด้านพิธีการเป็นหน้าที่ของคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ซึ่งหากในอนาคตขาดผู้อาวุโสกลุ่มนี้แล้ว คุณค่าและความหมายที่แท้จริงที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม อาจจะเลือนหายไปตามกาลเวลา

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ของพิธีสามปีสี่รวงข้าวในปัจจุบัน “ข้างใน กลวง” ก็มาจากแรงปะทะจากสังคมภายนอก ซึ่งเปลี่ยนไปตามยุคสมัย หมู่บ้านก็เริ่มเปิดรับ วัฒนธรรมอื่น ๆ มากขึ้น มีองค์กรภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น ฯลฯ จึงเป็นเหตุให้สื่อ พิธีกรรมที่ 3 ปี หรือนาน ๆ ครั้งถึงจะจัดขึ้นครั้งหนึ่งแบบ พิธีสามปีสี่รวงข้าว นั้น ย่อมถูกคนใน ชุมชนปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ และเหมาะกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน การ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น ได้แก่ การแต่งกายไม่เคร่งครัดเหมือนสมัยก่อน คือไม่ต้องแต่งชุดไทยสื่อ เข้าร่วมพิธีก็ได้ บางครั้งชุดไทยที่ใส่ก็มีการประยุกต์ตามแฟชั่นสมัยใหม่ การละเล่นสมัยก่อนจะ เน้นการละเล่นพื้นบ้าน เช่น เล่นสะบ้า เล่นมะขี้เถ้า ฯลฯ ปัจจุบันก็ถูกปรับเปลี่ยนให้มีความ น่าสนใจมากขึ้นเป็นการร้องเพลง ประกวดวงดนตรี ฯลฯ ที่สำคัญขั้นตอนของการทำพิธีที่ยาวนาน ไปก็ถูกตัดทอนให้กระชับมากขึ้น ลดบางขั้นตอนออกไป เช่น การฆ่าสัตว์เพื่อเซ่นไหว้เจ้าหลวงเมือง ลำ จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญคือ รูปแบบ และเนื้อหาของพิธีสามปีสี่รวงข้าวเริ่มมีบางสิ่งที่หายไป คือ ความรู้ ความเข้าใจที่มาของพิธีกรรม ซึ่งก็คือการแสดงความเคารพต่อบุญคุณของบรรพบุรุษ การ สร้างความสามัคคีร่วมกันของคนในชุมชน ความตระหนักถึงคุณค่าของชาติพันธุ์ และหาก องค์ประกอบของสื่อพิธีสามปีสี่รวงข้าวนี้มีการปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ อาจส่งผลให้คุณค่าที่ แท้จริงของพิธีกรรมนั้นอาจหายไปเร็วขึ้นกว่าเดิม

ในพิธีกรรมทุกอย่างที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมานั้น ล้วนแล้วแต่มีเหตุผลของการ กระทำอยู่เบื้องหลัง เพียงแต่ว่าคนรุ่นหลังนั้นจะสามารถทำความเข้าใจสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพิธีกรรม นั้นได้หรือไม่ พิธีสามปีสี่รวงข้าวก็เช่นกัน แก่นแท้ที่บรรพบุรุษต้องการสื่อให้คนในชุมชนได้รับรู้จะมี ทั้ง การสืบทอดความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความ กตัญญู รวมถึงขัดเกลาจิตใจให้คนในชุมชนเข้าใจและสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ไทยสื่อ ถือเป็น บทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งที่พิธีสามปีสี่รวงข้าวได้สร้างให้แก่ชุมชน แต่จากการสืบทอดมาเป็น ระยะเวลายาวนานนั้นคุณค่า บทบาทหน้าที่นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ก็เป็นสิ่งที่ต้อง ทำการศึกษาต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่า ด้วยระยะเวลาอันยาวนานของการสืบทอดพิธี สามปีสี่รวงข้าวตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน คนในชุมชนย่อมต้องเป็นผู้เลือกที่จะสืบทอดพิธีกรรมนี้ ให้คงอยู่ ตามหลักแนวคิดเรื่อง “ประเพณีในการเลือกสรร” ของ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (โปรดดูบทที่ 2) กล่าวคือผู้คนในสังคมจะมีกระบวนการจัดระบบและจัดลำดับความสำคัญของ “วัฒนธรรม” ทั้งหลายไว้ และเนื่องจากว่าในชีวิตประจำวันของคนเรามีวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ๆ ตลอดเวลา แต่ประเพณีในการเลือกสรร จะทำหน้าที่คัดเลือกให้วัฒนธรรมบางอย่างเท่านั้นที่จะถูก ผลิตซ้ำให้มีชีวิตยืนยาวต่อไป และทุกครั้งที่มีการเลือกสรรเกิดขึ้นจะมีการตีความหมาย

ใหม่ให้กับวัฒนธรรมที่จะถูกบันทึกไว้เสมอ ด้วยหลักแนวคิดนี้พิธีสามปีสี่รวงข้าวจึงยังมีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดต่อ ๆ กันมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า พิธีกรรมที่มีวาระกำหนดที่ยาวนานมากดังเช่น พิธีสามปีสี่รวงข้าว ซึ่ง 3 ปีจึงจะจัดให้มีครั้งหนึ่งนั้น ชุมชนไทลื้อมีกระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดพิธีกรรมนี้ได้อย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้พิธีสามปีสี่รวงข้าวยังคงอยู่และเปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบันนี้

พิธีสามปีสี่รวงข้าวกับการสื่อสาร

ในการศึกษาเกี่ยวกับ “พิธีกรรม” นั้นสามารถที่จะศึกษาได้หลายมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นเชิงเศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ฯลฯ แต่หากใช้ในมุมมองด้านการสื่อสารแล้ว พิธีกรรมมีฐานะเป็น “รูปแบบการสื่อสาร” ชนิดหนึ่งตามหลักของกระบวนการสื่อสาร SMCR ที่มีบทบาทหน้าที่เป็น “ช่องทางการสื่อสาร” ในพิธีกรรมของชาวไทลื้อ กล่าวคือ ในการสืบทอดพิธีสามปีสี่รวงข้าว นั้น ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดพิธีกรรม จึงจะสามารถสืบทอดมายังยุคปัจจุบันนี้ได้ ซึ่งสามารถอธิบายตามหลัก SMCR ได้ดังนี้

S – Sender ได้แก่ ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพิธีกรรมมาก และเป็นผู้เข้ารหัสความหมายต่าง ๆ ในพิธีกรรม

M- Message คือ คุณค่าที่อยู่เบื้องหลังของพิธี ได้แก่ ความสามัคคี ความเชื่อเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความกตัญญูและการสืบทอดอัตลักษณ์ชุมชน

C- Channel ได้แก่ องค์ประกอบต่าง ๆ ของการประกอบพิธีกรรม รวมถึงเวลา สถานที่และวาระโอกาสของการประกอบพิธีกรรม

R – Receiver ได้แก่ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม และชาวบ้านทุกคนในชุมชน

พิธีสามปีสี่รวงข้าวเป็นสื่อพิธีกรรมที่ชาวไทลื้อในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมเป็นคนเลือกสรรที่จะทำการสืบทอดพิธีกรรมนี้ผ่านช่วงเวลามากมายหลายยุคหลายสมัย โดยพิธีกรรมนี้เปรียบเสมือนเป็นพื้นที่ที่คนใช้ในการสืบทอดอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีชุมชน ทั้งนี้ผู้ที่มามีบทบาทหน้าที่สำคัญในกระบวนการสืบทอดพิธีกรรมก็คือ พ่ออาจารย์ เก้าผีและกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีฐานะเป็นเหมือนผู้ส่งสาร (Sender) ที่ทำการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนไทลื้อ ไปยังคนในชุมชนแต่ละยุค โดยบทบาทหน้าที่สำคัญจะอยู่ที่พ่ออาจารย์เป็นหลัก อันเนื่องจากการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทลื้อ ผู้ที่มีหน้าที่ในการประกอบพิธีก็คือ พ่ออาจารย์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถทั้งทางพุทธศาสนา

และไสยศาสตร์ รู้จักจารีตธรรมเนียมของชุมชน และมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมเป็นอย่างดี โดยผู้ที่
จะมารับตำแหน่งพ่ออาจารย์ได้นั้น จะต้องผ่านการบวชเรียนมาก่อนและต้องได้รับการยอมรับนับ
ถือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงจะสามารถรับตำแหน่งนี้ได้ หน้าที่ของพ่ออาจารย์ในการ
ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ นั้นส่วนใหญ่จะผ่านการบอกการบอกเล่า หรือใช้การสื่อสารแบบปาก
ต่อปากเป็นหลัก โดยความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นจะถูกถ่ายทอดไปยังบุคคลที่มีความใกล้ชิด ซึ่งได้แก่
ญาติและกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน จากนั้นความรู้ก็จะถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มคนอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป
เป็นลำดับ

การประกอบพิธีกรรมใด ๆ นั้นล้วนแล้วแต่มีคุณค่าและความหมายแฝงไว้อยู่ภายใน
ตัวพิธีกรรม ซึ่งคุณค่าและความหมายในตัวสาร (Message) เหล่านั้นต่างจะทำหน้าที่ตอบแทน
กลับคืนสู่ชุมชน พิธีสามปีสี่รวงข้าวก็เช่นกัน ด้วยระยะเวลาการสืบทอดพิธีกรรมนี้มาอย่างยาวนาน
จากเมื่อครั้งที่ยังอยู่สืบสองปันนาจนกระทั่งมาถึงยุคปัจจุบันที่ชาวไทยลื้อได้มาอาศัยอยู่ในประเทศ
ไทย พิธีกรรมสามปีสี่รวงข้าวยังคงได้รับการยกย่องจากชาวไทยลื้อว่าเป็นพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่และ
ต้องเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมเป็นอย่างมากด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากชาวไทยลื้อได้รับการ
ปลูกฝังความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มานาน พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีจึงต้องเคร่งครัดในการสืบทอด
เป็นพิเศษ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่พิธีกรรม อันเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของชาว
ไทยลื้อที่ควรต้องทำการสืบทอดต่อไป ทั้งนี้จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ในการประกอบพิธีสามปี
สี่รวงข้าว นั้น คุณค่าและความหมายที่สำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้คนรุ่นหลังก็คือ การระดม
พลังชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี เพราะพิธีสามปีสี่รวงข้าวเป็นพิธีกรรมที่มีความยิ่งใหญ่ ต้อง
อาศัยแรงจากสมาชิกในชุมชนเป็นจำนวนมาก จึงจะสามารถประกอบพิธีกรรมนี้ได้ นอกจากนี้ยัง
เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุญคุณของบรรพบุรุษ ที่ได้บุกเบิก และเสียสละให้คนรุ่นหลัง
ได้มีที่อยู่อาศัยจนมาถึงทุกวันนี้ และพิธีกรรมยังเป็นการสืบทอดความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไป
ยังลูกหลานรุ่นใหม่ อันจะนำไปสู่การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชาวไทยลื้อให้เกิดการสืบ
ทอดอย่างยั่งยืนต่อไป

การประกอบพิธีสามปีสี่รวงข้าว นั้นถือเป็น “พื้นที่” พิเศษที่ชาวไทยลื้อได้ร่วมกัน
กำหนดสร้างขึ้นมา เพื่อใช้เป็นช่องทางในการถ่ายทอด (Channel) ความรู้เกี่ยวกับชุมชนไปยังรุ่น
ลูกหลาน ซึ่งพื้นที่พิเศษนี้ แต่เดิมได้ถูกกำหนดวาระการประกอบพิธีกรรมไว้ 96 วันและต้อง
ประกอบพิธีกรรมทุกปี แต่ด้วยวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงมีการปรับวัน/เวลาการ
ประกอบพิธีลงเหลือเพียง 1 วันและทำ 3 ปีครั้ง แม้ช่องทางในการประกอบพิธีกรรมจะลดลงวันลง
มา แต่ก็ไม่ได้ทำให้เนื้อหา คุณค่าและความหมายที่อยู่ในพิธีกรรมนั้นหายไป แต่อาจจะมีส่วนที่

ส่งผลทำให้ความเข้มข้นในพิธีกรรมนั้นลดลงตามภาวะทางสังคมที่เข้ามาปะทะ สิ่งสำคัญที่พิธีสามปีสี่รวงข้าวสามารถทำหน้าที่แก่ชุมชนไทลื้อได้ในทุกยุคทุกสมัยก็คือ การเป็นพื้นที่พิเศษที่ให้ชาวไทลื้อได้แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของตนเองได้อย่างหลากหลาย ผ่านการแต่งกายแบบไทลื้อ การพูดภาษาลื้อ การละเล่นพื้นเมือง ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นการสืบทอดและรักษาสื่อพื้นบ้านแขนงอื่น ๆ ไว้เช่น การเล่นสะบ้า การฟ้อนดาบ การขับลื้อ เป็นต้น ซึ่งนับวันสื่อบ้านพื้นต่าง ๆ เหล่านี้ต่างหาตัวได้ยาก เพราะไม่มีโอกาสและพื้นที่ในการแสดงออก และเสี่ยงต่อการสูญหายไปจากสังคมไทลื้อมากขึ้นไปทุกที นอกจากการเป็นช่องทางการสื่อสารของชุมชนเพื่อถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สร้างความกตัญญูรู้คุณที่มีต่อบรรพบุรุษ สืบทอดอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน และหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ การสร้างพลังชุมชนให้เกิดขึ้น และนำมาซึ่งความสามัคคีในหมู่ชาวไทลื้อด้วยกัน เนื่องจากระยะเวลาการประกอบพิธีกรรมที่ต้องรอถึง 3 ปี จึงจะมีครั้งหนึ่ง และในพิธีกรรมเองก็ยิ่งต้องมีการเตรียมองค์ประกอบที่ใช้ในพิธีกรรมมากมาย ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนเท่านั้นที่จะสามารถทำให้พิธีกรรมสามปีสี่รวงข้าวสำเร็จลงได้ พิธีกรรมนี้จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการทดสอบพลังชุมชนว่ามีความแข็งแกร่งมากน้อยเพียงใด อันเป็นการสร้างหลักประกันความยั่งยืนของอัตลักษณ์ชาวไทลื้อต่อไปในอนาคตด้วย

การสื่อสารของพิธีสามปีสี่รวงข้าวจะสำเร็จลงไม่ได้ หากขาดองค์ประกอบของผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งก็คือสมาชิกในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับพิธีสามปีสี่รวงข้าว นั่นคือ มีบทบาทหน้าที่เป็นเพียงผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเท่านั้น ซึ่งความรู้ ความเข้าใจในเรื่องชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมก็จะได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่ออาจารย์ เก้าผีและผู้อาวุโสเป็นหลัก กลุ่มผู้รับสารในชุมชนไทลื้อนั้นได้แก่ กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน กลุ่มเด็กและเยาวชน และกลุ่มพระสงฆ์ นับจากอดีตสู่ปัจจุบันการสืบทอดพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นถูกถ่ายทอดมาในลักษณะของการเล่าแบบปากต่อปาก (Oral Communication) ซึ่งมีการบันทึกข้อมูลไว้เป็นลายลักษณ์อักษรน้อยมาก ดังนั้นจึงทำให้เกิดปัญหาในการถ่ายทอดความรู้มาสู่แต่ละยุค เพราะทำให้ความรู้ที่ถ่ายทอดมานั้นผิดเพี้ยนและไม่ครบถ้วน ส่งผลต่อการนำพิธีกรรมมาปฏิบัติก็จะไม่สมบูรณ์ทั้งรูปแบบภายนอกและคุณค่าภายใน ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับผู้รับสารในยุคปัจจุบันนี้ก็คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรม ซึ่งสภาพสังคมไทลื้อที่เป็นอยู่นั้น แม้ว่าสมาชิกในชุมชนจะยังสืบทอดพิธีสามปีสี่รวงข้าวนี้ อยู่ แต่กลับไม่รู้คุณค่าความหมายที่แท้จริงในการประกอบพิธีกรรม หากมีการสืบทอดไปยังลูกหลานรุ่นอื่น ๆ ก็จะทำให้ความรู้ที่นั่นยิ่งผิดเพี้ยนไป โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้น ถือเป็นกลุ่มสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมน้อยมาก หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป จากปัจจุบันที่เด็กเป็นเพียงผู้รับสาร แต่เมื่อเวลาผ่านไปเด็กกลุ่มนี้ก็จะกลายเป็นผู้ส่งสาร ที่

ต้องทำการถ่ายทอดความรู้ และสืบทอดพิธีกรรมนี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป สิ่งก็ตามมาก็คือเมื่อผู้ส่งสาร
 ไม่มีความรู้แล้ว พิธีกรรมก็จะเหลือเพียงโครงภายนอก แต่คุณค่าเนื้อหาที่เป็นหัวใจสำคัญนั้นกลับ
 หายไป และจะยิ่งส่งผลกระทบต่อไปยังสื่อพื้นบ้านอื่น ๆ ของชาวไทยลื้ออีกด้วย

จะเห็นได้ว่าในมุมมองด้านการสื่อสารนั้น พิธีสามปีสี่รวงข้าวเป็นช่องทางในการสื่อสาร
 ที่สำคัญของการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยลื้อ ดังนั้นเพื่อให้พิธีกรรมสามปีสี่รวงข้าวมีการ
 พัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องมีการนำแนวคิดเรื่องการสื่อสารกับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมเข้ามา
 ช่วยในการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อมิให้สื่อพิธีกรรมนั้นสูญหายไปจากชุมชนชาวไทยลื้อ

ปัญหาคำวิจัย

1. การสื่อสารของพิธีสามปีสี่รวงข้าวในยุคก่อน พ.ศ.2539 ยุค พ.ศ. 2539 - 2544
 และยุคพ.ศ. 2545 – ปัจจุบัน มีสถานภาพเป็นอย่างไรบ้าง
2. การสื่อสารของพิธีสามปีสี่รวงข้าวในยุคก่อนพ.ศ. 2539 ยุค พ.ศ. 2539 - 2544
 และยุคพ.ศ. 2545 – ปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่ต่อปัจเจก และชุมชนอย่างไร
3. ปัจจัยใดที่มีผลต่อการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงของพิธีสามปีสี่รวงข้าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพของสื่อพิธีกรรมสามปีสี่รวงข้าวตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงของพิธีสามปีสี่รวงข้าว
3. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารของพิธีสามปีสี่รวงข้าวที่มีต่อปัจเจกและ
 ชุมชนในอดีตและปัจจุบัน
4. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของพิธีสามปีสี่รวงข้าว
5. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารใน
 กระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดพิธีสามปีสี่รวงข้าว

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยคือ หมู่บ้านบ้านลำ หมู่ 4 ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งประกอบด้วย 188 หลังคาเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มีนาคม 2552) มีประชากรทั้งหมด 588 คน โดยแบ่งเป็นชาย 283 คน หญิง 305 คน โดยที่ 95% เป็นชาวไทยลื้อ ส่วนอีก 5% เป็นชาวบ้านที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามา แต่เดิมนั้นชาวไทยลื้อนับถือผี เทวดาตามความเชื่อจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันนี้ 99% ของประชากรที่บ้านลำนับถือศาสนาพุทธ มีศาสนสถานของชุมชนที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาร่วมกัน คือ วัด แต่ทั้งนี้แต่ละบ้านก็จะสร้างเรือน / บ้านเทวดา-ผีบรรพบุรุษ เพื่อเคารพบูชาในครัวเรือนด้วย นอกจากนั้นส่วนที่เหลืออีก 1% นั้นนับถือศาสนาคริสต์ โดยคนกลุ่มนี้จะเป็นคนต่างถิ่นที่เพิ่งเข้ามาอาศัยในชุมชน

2. ขอบเขตด้านเวลา

ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาวไทยลื้อในช่วง 3 ยุค ได้แก่ ยุคก่อน พ.ศ. 2539 ยุคพ.ศ. 2539 - 2544 และยุคพ.ศ. 2545 - ปัจจุบัน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งจากช่วงเวลาและปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับพิธีกรรมในช่วงเวลานั้น ๆ ดังนี้

2.1 ยุคก่อน พ.ศ.2539 หมายถึง ยุคแรกแห่งการกำเนิดและดำรงอยู่ของพิธีสามปีสี่รวงข้าวในแบบฉบับดั้งเดิม เมื่อครั้งที่ยังอยู่สืบสองปันนา

2.2 ยุคพ.ศ. 2539-2544 หมายถึง ยุคที่ชาวไทยลื้อบ้านหนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน ได้สืบทอดพิธีกรรมสามปีสี่รวงข้าวมาปฏิบัติร่วมกับบ้านต้นฮ่างและบ้านดอนมูลซึ่งเป็นกลุ่มชาวไทยลื้อที่อพยพมาจากสืบสองปันนามาตั้งรกรากในประเทศไทยด้วยกันตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518 ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 เป็นปีที่ชาวบ้านหนองบัวได้ทำการฟื้นฟูรูปแบบและเนื้อหาของพิธีสามปีสี่รวงข้าวให้มีความครบถ้วน สมบูรณ์ใกล้เคียงกับยุคอดีตมากที่สุดเพื่อเป็นสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นไทยให้มีความแข็งแกร่งและยั่งยืน ซึ่งต่างก็ได้รับการร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี ปี 2539 จึงถือเป็นยุคที่เฟื่องฟูที่สุดของพิธีสามปีสี่รวงข้าวของชาวไทยลื้อบ้านหนองบัวเลยก็ว่าได้ นอกจากนี้ผู้นำในชุมชนต่างก็ได้มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมไทยลื้อกันอย่างแพร่หลาย จึงมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาร่วมสังเกตการณ์ในพิธีกรรมนี้อย่างมากมาย จุดเปลี่ยนสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคนี้ก็คือ เมื่อบุคคลภายนอกได้เข้ามาเห็นพิธีการฆ่าสัตว์ใหญ่เพื่อบวงสรวงต่อหน้าลานพิธีนั้น จึงเกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันในวงกว้าง

โดยเฉพาะในกลุ่มสื่อมวลชนและองค์กรพิทักษ์สัตว์ก็ได้มีการออกมาทวงตึงต่อผู้นำชุมชนว่าการฆ่าสัตว์เพื่อเช่นไหว้เช่นนี้ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ที่โหดร้ายเกินไป ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านจึงมีการประชุมหารือและลงมติเห็นควรที่จะเปลี่ยนสถานที่ฆ่าสัตว์เพื่อบวงสรวงออกไปทำยังที่ดับตาคน เพื่อลดกระแสการโจมตีเรื่องทารุณกรรมสัตว์จากฝ่ายต่าง ๆ นับตั้งแต่นั้นมา อย่างไรก็ตามในการศึกษาและเก็บข้อมูลในยุคนี้ จะอ้างอิงจากเอกสาร บทความและการสัมภาษณ์โดยอ้างอิงข้อมูลจากอาจารย์นันทมน คำครุฑ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านแห่น ต.ผาทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน และอาจารย์เผด็จ จิณะสิทธิ์ อดีตครูโรงเรียนไตรคามราษฎร์บำรุง ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

2.3 ยุคพ.ศ. 2545 – ปัจจุบัน หมายถึง ช่วงระยะเวลาที่ชาวบ้านบ้านลำ ต.เวียง อ.เชียงคำ จ.พะเยาได้มีการเข้าไปเป็นผู้เข้าร่วมในพิธีสามปีสี่รวงข้าว ณ บ้านหนองบัวมาเป็นระยะเวลาช้านาน ซึ่งทั้งชาวไทลื้อบ้านลำและชาวไทลื้อบ้านหนองบัวต่างสืบเชื้อสายมาจากไทลื้อเมืองลำสิบสองปันนามาเหมือนกัน และมีการนับถือเจ้าหลวงเมืองลำเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งสองชุมชนนี้จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แต่เมื่อปีพ.ศ. 2545 ชาวไทลื้อบ้านลำได้ทำการขออนุญาตและอัญเชิญเจ้าหลวงเมืองลำที่ตั้งอยู่ที่บ้านหนองบัวมาไว้ที่บ้านลำ โดยได้สร้างอนุสาวรีย์เจ้าหลวงเมืองลำเพื่อใช้เป็นที่ประทับขององค์เจ้าหลวงเมืองลำขึ้น ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับหอเสื่อบ้านด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกต่อการประกอบพิธีสามปีสี่รวงข้าว และทำให้ชาวไทลื้อบ้านลำก็ได้เข้าร่วมพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่นี้กันอย่างถ้วนหน้า โดยที่ไม่ต้องเดินทางไปไกลถึงจังหวัดน่าน

นิยามศัพท์

วัฒนธรรม ในที่นี้ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การวิเคราะห์ของ Raymond Williams ซึ่งอธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถูกผลิต บริโภค และผลิตซ้ำโดยคนในกลุ่มสังคมต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. วัฒนธรรมที่มีชีวิตอยู่ (lived culture) อันหมายถึง วัฒนธรรมทุกอย่างที่มีอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งและในสถานที่หนึ่ง และเฉพาะคนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลา และสถานที่นั้นเท่านั้นที่จะเข้าถึงและสัมผัสวัฒนธรรมดังกล่าวได้
2. วัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ (recorded culture) หรือวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย (culture of the period) อันได้แก่บางส่วนของวัฒนธรรมที่มีชีวิตอยู่ในกลุ่มที่ 1 และได้รับการบันทึกหรือผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดต่อ ๆ กันมา

ประเพณีในการเลือกสรร หมายถึง วัฒนธรรมที่คนในชุมชนหรือเจ้าของวัฒนธรรม ได้คัดเลือกให้วัฒนธรรมบางอย่างในชุมชนมีผลิตซ้ำให้ยืนยาวต่อไป และทุกครั้งที่มีการเลือกสรรเกิดขึ้นจะมีการสร้างความหมายใหม่ให้กับวัฒนธรรมที่จะถูกบันทึกไว้เสมอ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. ใครเลือก
2. เลือกอย่างไร
3. เลือกด้วยเหตุผลใด
4. อะไรคงอยู่ / เปลี่ยนแปลง

การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง เมื่อเกิดประเพณีในการเลือกสรร วัฒนธรรมใด ๆ ขึ้นมาแล้ว ย่อมต้องมีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดทางวัฒนธรรมตามมาเพื่อเป็นกระบวนการที่ใช้ในการสืบทอดครั้งต่อ ๆ ไป อีกทั้งยังเพื่อรองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมและเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวของวัฒนธรรมนั้นอีกทางหนึ่ง โดยมีเกณฑ์การวิเคราะห์ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้านด้วยกัน คือ

1. วิเคราะห์ตามแบบจำลองการสื่อสาร S-M-C-R คือ ใครคือผู้ส่งสาร และมีบทบาทหน้าที่เป็นอย่างไร สารหรือเนื้อหาสารจะเป็นอย่างไร เลื่อนหายหรือว่าผิดเพี้ยนไปหรือไม่ ช่องทางการสื่อสารเป็นอย่างไรมีวาระโอกาสที่จะสืบทอดมากน้อยแค่ไหน และผู้รับสารมีการหดหายไปหรือไม่อย่างไร

2. วิเคราะห์ตามกระบวนการผลิตของพิธีกรรม ซึ่งกระบวนการนั้นก็ต้องมีองค์ประกอบของการผลิตอย่างครบครันคือประกอบไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริง การตรวจสอบสถานภาพปัจจุบันของพิธีกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้อง ระบบการแบ่งงานกันทำ ช่วงเวลา หรือกาลเทศะ พื้นที่ หรือสถานที่ สิ่งของ หรือเครื่องเช่นไหว้ในพิธีกรรมสิ่งของ หรือเครื่องเช่นไหว้ในพิธีกรรม ขั้นตอนของการทำกิจกรรม รูปแบบ หรือเนื้อหา-ความหมาย-คุณค่า อารมณ์ หรือจังหวะ บทบาท หรือหน้าที่ของสื่อพิธีกรรม

ไทลื้อ หมายถึง ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ที่บ้านลำ หมู่ 4 ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

พิธีกรรม หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำ ของสมาชิกในชุมชนที่ปฏิบัติร่วมกัน โดยมี รูปแบบ / กระบวนการ / ลำดับขั้นตอนที่แน่นอน โดยส่วนใหญ่มักเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้อง ศาสนาและความเชื่อ แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึงพิธีกรรมในบทบาทหน้าที่ของรูปแบบการสื่อสารชนิดหนึ่ง ที่ประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร

(Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่องพิธีกรรมจะต้องมีเกณฑ์การวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อพิธีกรรม ดังนี้

1. ประเภทของสื่อพิธีกรรม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริง
3. การตรวจสอบสถานภาพปัจจุบันของพิธีกรรม
4. ผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. ระบบการแบ่งงานกันทำ
6. ช่วงเวลา หรือกาละ
7. พื้นที่ หรือสถานที่ หรือเทศะ
8. สิ่งของ หรือเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรม
9. ขั้นตอนของการทำกิจกรรม
10. รูปแบบ และเนื้อหา-ความหมาย-คุณค่า
11. อารมณ์ หรือจังหวะ
12. บทบาท หรือหน้าที่ของสื่อพิธีกรรม

พิธีสามปีสี่รวงข้าว หมายถึง พิธีกรรมของชาวไทลื้อที่จัดเพื่อเลี้ยงผี โดยจัดกัน 3 ปี ต่อหนึ่งครั้ง คือเริ่มต้นในฤดูเก็บเกี่ยวในปีแรกจนครบ 3 ปีตามปฏิทินหรือฤดูกาลทำนา ครั้งที่ 4

สถานภาพ หมายถึง สภาพความเป็นจริงของสื่อพื้นบ้านที่ดำรงอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบสถานภาพของสื่อพิธีสามปีสี่รวงข้าว โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้เกี่ยวข้องในพิธีกรรม 2) ระบบการแบ่งงาน 3) ช่วงเวลา 4) เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรม 5) ขั้นตอนของการทำกิจกรรม 6) รูปแบบ/เนื้อหา/คุณค่าและความหมาย

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรที่มีผลต่อการคงอยู่และความเปลี่ยนแปลงของพิธีสามปีสี่รวงข้าว โดยใช้เกณฑ์การแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน

รูปแบบ หมายถึง องค์ประกอบภายนอกของพิธีกรรมที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง 1) เครื่องแต่งกาย 2) วัน/เวลา 3) สถานที่ 4) เครื่องเซ่นไหว้ 5) อาหาร 6) การละเล่น 7) ผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธี

เนื้อหา หมายถึง ส่วนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ซึ่งเป็นคุณค่าและความหมาย หรือเหตุผลที่แฝงอยู่เบื้องหลังของพิธีกรรม เช่น อัตลักษณ์ศักดิ์ศรี ความสามัคคี ความกตัญญู การสืบทอดความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

อัตลักษณ์ หมายถึง การให้ความหมายถึงความเป็นตัวตนของบุคคลหรือกลุ่มคน ด้วยการสื่อสารผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และสังคม อันส่งผลทำให้บุคคลหรือกลุ่มคนนั้น ๆ รู้สึกถึงคุณค่าและความหมายที่มีความโดดเด่นในแบบฉบับของตนเอง

ศักดิ์ศรี หมายถึง ความรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ เป็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน และให้ความเคารพในตัวตนและวัฒนธรรมของกันและกัน ตลอดจนความรู้สึที่ช่วยเป็นพลังผลักดันให้บุคคลหรือกลุ่มคนสามารถที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้/ปกป้องตนเอง หรือชุมชนจากภาวะการณ์ต่าง ๆ

บทบาทหน้าที่ หมายถึง บทบาทหน้าที่ของการในสื่อสารที่ทำหน้าที่สนองต่อความต้องการของปัจเจกหรือชุมชนโดยรวม ในด้านการให้ข่าวสาร การกระตุ้นเร้า การถกเถียงอภิปราย การให้การศึกษา การส่งเสริมวัฒนธรรม การให้ความบันเทิงและการบูรณาการ ซึ่งหากใช้เงื่อนไขของช่วงเวลาหรือพัฒนาการของสื่อเป็นเกณฑ์ สามารถจำแนกได้เป็นหน้าที่ 4 ด้านด้วยกัน คือ

- หน้าที่ที่สืบเนื่อง คือ บทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องจากอดีต เป็นบทบาทหน้าที่ที่ยอมรับและเห็นได้ชัด แม้สังคมเปลี่ยน บทบาทกลุ่มนี้ก็ยังคงทำหน้าที่เฉกเช่นเดิม
- หน้าที่ที่หายไป เป็นหน้าที่เก่าที่เคยมี ซึ่งในปัจจุบันไม่มีบทบาทในเรื่องนั้น ๆ อีกแล้ว
- หน้าที่ที่คลี่คลาย คือ หน้าที่ที่คลายตัวหรือขยับออกไปไม่เหมือนเดิมทั้งหมด เป็นการปรับประยุกต์ตนเอง แต่ยังมีลักษณะบางส่วนอิงกับบทบาทเดิม
- หน้าที่ที่เพิ่มใหม่ คือ บทบาทหน้าที่ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาใหม่ ๆ ของสังคม อาจพัฒนามาจากบทบาทแอบแฝงในอดีตแล้วพลิกขึ้นมาเป็นหน้าที่หลักในปัจจุบันหรืออาจจะยังคงเป็นหน้าที่แฝงเร้นต่อไปก็ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจถึงบทบาทของการสื่อสารในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของสื่อพิธีกรรม
2. ผลการวิจัยที่ได้จะช่วยพัฒนาแนวคิดเรื่องการสืบทอด อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของสื่อพื้นบ้านอื่น ๆ ต่อไปเพื่อต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสืบทอดสื่อพิธีกรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวัฒนธรรมศึกษา การวิจัยการสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชน ฯลฯ